

KÜRESEL DİN ANKETİ

University of Rochester/Zogby International Global Religion Survey: A Series

Çev. ve Hazırlayan: Dursun Ali AYKİT*

Özet

Din, çoğu insanın hayatında önemli bir güç olmaya devam etmektedir. Fakat onun rolü, kültüre göre değişmektedir. Din, bizlere zor durumlarda direnme kuvveti veren bir kaynaktır. Hatta bundan daha da öte o, insanların günlük hayatlarının değerini ölçüp kavradıkları bir takım ölçülere karşı bize, bir amaçlar bütünü koyar. Bundan dolayı ötekini ve onların düşüncelerini anlamak, gün be gün önem kazanmaktadır. Bu anket, başka dine mensup komşularımız hakkında bilgi elde etmek için Rochester Üniversitesi ve Zogby Uluslar arası kuruluşu tarafından yapılmış bir çalışmadır. Her ne kadar bu çalışma, çok kapsamlı bir anketten daha çok, bir araştırma biçiminde olsa da bize, güncel olaylar ve İslam, Hıristiyanlık (Ortodoks, Katolik, Evanjelik kilisesi), Yahudilik, Hinduizm ve Budizm gibi yaşayan beş dinin mensuplarının, bu olaylara bakışımı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Anket, Din, İslam, Hıristiyanlık (Ortodoks, Katolik, Evanjelik kilisesi), Yahudilik, Hinduizm ve Budizm.

İnsanların, birbirlerini tanımalarının gün geçtikçe ne kadar gerekli olduğunun anlaşılması, kişileri, bu boşluğu doldurmak için değişik aktiviteler içine itmektedir. Bu anlamda, önemli gördüğümüz yerleri çevirip yayına hazırladığımız bu anketin, belirtilen boşluğu kısmen dolduracağı kanısındayız.

"Küresel Din Anketi"¹ isimli bu çalışma, Amerika'daki Rochester Üniversitesi ve Zogby² isimli uluslar arası bir kurumun ortak çalışmasıdır. Anket, ekleriyle beraber 108 sayfa olarak Ekim 2003'de kamuoyuna sunulmuştur.

Giriş bölümünde, anketin yapılma amacı, iki

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi., aykit@cumhuriyet.edu.tr

¹ Bu anket, Uluslar arası Zogby kuruluşunun, web sitesinde bulunmaktadır. Anketteki yedi ülke ile ilgili rapora ulaşmak için 199\$, rapor ve Rochester Üniversitesi'nin tam basım halindeki sunumu için de 999.99\$ ödemek gerekiyor. <http://www.zogby.com/news/ReadNews.dbm?ID=746> (05.12.2003).

² Rochester Üniversitesi adına, Prof. Dr. William Scott Green ve Prof. Dr. Philip S. Bernstein çalışmayı yürütmüştür. Uluslar arası Zogby adlı kuruluş adına da bu kurumun başkanı, John Zogby'nin ismi zikredilmiştir.

Abstract

Religion remains a significant force in the lives of most people, but its role varies across cultures. It offers us a source of strength in times of trouble, perhaps even more, it provides us a set of goals against which people measure, assess, and grasp the meaning of their daily lives. Thus, to understand others and their ideas are getting more and more important day by day. This survey is a joint effort by University of Rochester and Zogby International to get a knowledge about our other religious neighbours. Eventhough this study is a probe rather than an comprehensive survey, it offers us an impression about current events and views of members of five living religions, that is Islam, Christianity (Orthodox, Catholic, Born-again), Judaism, Hinduism and Buddhism about them.

Key Words

Survey, Religion, Islam, Christianity (Orthodox, Catholic, Born-again), Judaism, Hinduism and Buddhism

noktada belirtilmektedir: İlki, *televizyon, internet gibi teknolojik araçlar vasıtasıyla insanların, bir çok din ile karşı karşıya gelmesi ve bunların hangi noktalarda birbirine yakın, hangi noktalarda da birbirinden ayrıldığı ile ilgili yeterli bir bilgilerinin olmaması*, ikincisi de, *dinlerle ilgili bu tür bir araştırmanın boşluğunun doldurulmasıdır*.³

Anketin, Hindistan (Hindu ve Müslüman), Peru (Katolik), Rusya (Ortodoks), Suudi Arabistan (Müslüman) ve Güney Kore'deki (Budist ve Hıristiyan) 600'er kişiye, İsrail (Yahudi, Müslüman, Dürzi)'de 593 kişiye ve Amerika'daki (Katolik, Genel Protestanlar ve Yeniden-Doğma⁴ yani Evanjelik kilisesi) 795 deneyeğe uygulandığı zikredilip bu bölgelerin seçilmesinde, dünyadaki dinlerin dağılımının göz önüne alındığı belirtilir. Ayrıca deneklerin seçilmesinde,

³ University of Rochester/ Zogby International Global Religion Survey: A Series, Ekim 2003, s. 5-6.

⁴ Alan J. Baiyes, Evangelical and Ecumenical Understandings of Mission, International Review of Mission, 85.339, (Ekim)1996, s. 488; <http://www.bartleby.com/61/44/B0404400.html> (10.12.2003).

ülke nüfusu, kadın-erkek oranı, ekonomik durum ve yaş (15'den büyük) gibi durumlara da dikkat edildiği dile getirilir.

Deneklere 59 soru yöneltmiş olup 27. soruya kadar sonuçlar, ülke ve dine göre ayrılarak şema ile gösterilmiştir. Bu sorudan sonra sorular, sadece seçilen ülkenin deneklerine sorulmuştur.

Yüz yüze görüşme imkanı olmayan bölgelerdeki deneklerle, telefon aracılığıyla görüşmenin yapıldığı belirtilmektedir. Hatta Rusya'da deneklerden bazılarının tutuklandığı ifade edilmektedir.

Kısaca sorulardan bir kısmı ve bunların değerlendirilmesi şöyledir:

1. Deneklere, ekonomik bağımsızlık, iyi bir eğitim, iyi bir kabiliyet sahibi olma, ailesiyle vakit geçirme, kendi buldukları ülke içinde gezme, yurt dışında gezme, dinî aktivitelerle tam olarak katılma, hayır işlerinde çalışma ve politika yapma gibi işlerden, hangisinin en önemli olduğu sorulmuştur.

İyi bir şekilde eğitilmiş olmak, Hindistan (% 96), İsrail (% 91) ve Peru'da (% 96) en önemli amaç olarak görülürken; ailesiyle beraber vakit geçirme, Suudi Arabistan (% 70), Güney Kore (% 60) ve Amerika'da (% 96) ön plana çıkmıştır.

Aktif bir şekilde politika yapmak, tüm ülkelerde en önemsiz amaç olarak görülmüştür. Amerika'da ise bundan daha önemsiz olan diğer bir gaye ise, yurt dışında gezme (% 20). Aktif bir şekilde dinî yaşama, Hindistan (% 84), Amerika (% 65), Peru (% 62) ve Suudi Arabistan'da (% 59) önemli bir amaç olarak görülürken; İsrail (% 43) ve Rusya'da (% 10) bu, daha az önemli olarak yorumlanmıştır.⁵

2. Şu anki ekonomik durumları ile dört yıl önceki şartları ve kendilerinden sonra çocuklarının ekonomik durumlarının ne olabileceği sorulduğunda,

Hindistanlı (% 51) ve Perulular (% 59), önceki yıllara oranla durumlarının daha iyi olduğunu belirtip; çocuklarının daha iyi şartlara sahip olacaklarını (Hindistanlılar % 80, Perulular % 94) söylerler. Suudi Arabistanlılar ise (% 60) önceki yıllara göre ekonomik durumlarının daha iyi olduğunu söylerken; çocuklarının durumları ile ilgili ancak % 46'sı iyimserdir. İsraililer'in % 20'si ve Güney Koreliler'in % 32'si, geçmişe göre durumlarının daha iyi olduğunu dile getirirken, çocuklarının durumu ile ilgili olarak, % 42'si iyimser cevap vererek bu soruya verilen en düşük oranı oluşturmaktadırlar.⁶

3. Yedi ülkeden seçilmiş olan deneklere, toplu ibadet, kişisel veya ailevi hastalık, evlilikle veya aile ile ilgili problemler, iş ve ekonomik durumla ilgili

sorunlar, ulusal ve uluslar arası krizler, evlilik veya çocuk sahibi olmak gibi mutlu olaylar, kişisel bir başarı, keder veya acı gibi durumların hangisinde, dini duyguyu daha çok hissettikleri sorulur?

Hindistanlılar'ın % 49'u, toplu ibadet esnasında diyerek, toplu ibadet ile ilgili kategoride, diğer ülkelerin önünde yer alırken; Rusya bu kategoride, en düşük orana (% 3) sahiptir. İş ve ekonomik durumla ilgili kategoride, Amerika (% 1) ve İsrail (% 2), en düşük oranı oluşturur.

Hindistan'lı Müslüman (% 47) ve Budistler (% 50), toplu ibadette daha çok dinî duyguyu hissettiklerini belirtirken; İsraili Müslümanlar'ın % 34'ü, Yahudiler'in de % 17'si toplu ibadeti önemli görmekteyler. Ruslar'ın % 32'si bireysel veya ailevi hastalığı, % 15'i acı ve keder anlarını, % 14'ü ise iş ve ekonomik durumu öne çıkarırlar.⁷

4. "Benim dinim, Tanrı'ya götüren tek doğru yoldur"; "benim inancıma benzer inanç öğretilerini paylaşan diğer dinler de Tanrı'ya götürebilir" ve "benim dinim, Tanrıya ve kurtuluşa götüren yollardan biri olup hemen hemen tüm dinler, Tanrıya ve kurtuluşa götürür" şeklinde üç şıktan birini seçmeleri belirtilen deneklerden,

Suudi Arabistanlılar'ın % 80'i, Güney Koreliler'in de % 48'i, kendi dinlerinin Tanrıya götüren tek yol olduğunu belirtirken; Amerikalılar'ın % 51'i, Ruslar'ın % 41 ve Hindistanlılar'ın % 33'ü bağlı oldukları dinin, Tanrıya götüren yollardan biri olduğunu söyler. Buna ek olarak Amerikalı Protestanlar'ın % 61'i, Katolikler'in % 63'ü; İsrail'deki Müslümanlar'ın da % 55'i, bağlı oldukları dinin, Tanrıya götüren yollardan biri olduğunu söyler. İsrail'deki Yahudiler'in % 27'si, Güney Kore'deki Budistler'in de % 29'u, bu soruya 'emin değiliz' diye cevap verir.⁸

5. Deneklere, dinî eğitimi, aile içinden ve aile dışından en çok kimin aracılığıyla elde ettikleri sorulduğunda,

Aile içinde, Ruslar hariç, hemen hemen (Hindistan % 82, Peru % 61, İsrail % 59) çoğunluk, anne-baba olarak yanıtlarken; Ruslar'ın % 25'i aile, % 28'i büyükbaba-büyükanne ve % 20'si de emin olmadığını söyler. Ayrıca Suudi Arabistanlılar'ın % 15, Güney Koreliler'in % 14 ve Amerikalılar'ın % 12'si, eşlerinden dini öğrendiklerini dile getirir. İsraililer'in % 17'si, bu soruya, bilmiyorum diye karşılık verir.

Ülke bazında, dini, Hindistanlı Müslümanlar'ın % 81'i, Hindular'ın % 82'si aile içinden, anne-babadan; aile dışından da Hindistanlı Müslümanlar'ın % 45'i, Hindular'ın da % 48'i öğretmenden öğrendiğini dile getirir. Bu soruya, İsraili

⁵ 19-25. sayfalar.

⁶ 26. sayfa.

⁷ 30-32. sayfalar.

⁸ 33-36. sayfalar.

Müslümanlar'ın % 66'sı, Yahudiler'in ise % 58'i anne-baba (aile içi) derken; İsraili Müslümanlar'ın % 48'i, Yahudiler'in de % 38'i, aile dışından öğretmenlerin etkili olduğunu söyler. Güney Koreliler, kendilerine dini öğreten kişi olarak aile içinden, anne-baba'yı (% 43), aile dışından da dini lideri (% 44) gösterir. Güney Koreli Hıristiyanlar ise aile dışından, eşlerinin (% 18) etkin olduğunu belirtir.⁹

6. Deneklere, nerede ve kiminle ibadet ettikleri sorulduğunda,

Hindistanlılar'ın % 71'i, evde aileyle beraber, % 17'si bir ibadethane'de der. Hindistanlı Müslümanlar'ın, % 52'si, Hindular'ın da % 79'u evde ibadet ettiğini söyler. Aynı soruya, ülke olarak İsraililer'in % 38'i evde derken; İsraili Müslümanlar'ın % 69'u, Yahudilerin de % 29'u evde ibadet ettiğini belirtir. Peru'lu deneklerin, % 53'ü bir ibadethane, % 39'u ev; Ruslar'ın % 42'si ev, % 32'si bir ibadethane; Suudi Arabistanlılar'ın % 46'sı ev, % 29'u bir ibadethane; Güney Koreliler'in % 61'i bir ibadethane, % 11'i ev; Amerikalı Katolikler'in % 78'i, Protestanlar'ın ise % 75'i bir ibadethanede ibadetini yerine getirdiklerini belirtir.¹⁰

7. Ne kadar sıklıkla ibadet ettikleri sorulan deneklerden,

Günde en az bir kez ibadet ettiğini söyleyen, Hindistanlılar % 72, Suudi Arabistanlılar % 55 ve Amerikalılar % 39 ile en yüksek oranda iken, Ruslar % 7 ile en düşük sıradadır. İsraili Müslümanlar'ın % 94'ü, Yahudiler'in % 38'i; Amerikalı Evanjelist Kilisesi üyelerinin % 88'i, Katoliklerin % 72'si, haftada en az bir kez ibadet ettiğini söyler. İsrail'deki Yahudiler'in % 28'i, Güney Koreli Budistler'in de % 14'ü hemen hemen hiç ibadet etmediğini dile getirir.¹¹

8. Dini bir aktiviteye katılımdaki motivasyonun ne olduğu sorulan deneklerden,

Hindistanlılar'ın % 93'ü, Perulular'ın ve Amerikalılar'ın % 89'u kendi istekleriyle böyle bir aktiviteye katıldıklarını belirtirken; Güney Koreliler'in % 64'ü bu soruya kendi iradesiyle cevabını vererek, bu kategorideki en düşük oranda kalır. Ruslar ise, % 30 oranında, aile veya arkadaş baskısıyla böyle bir aktiviteye katıldıklarını belirtirler. Güney Koreli Hıristiyanlar'ın % 6'sı, Amerikalı Protestanlar'ın % 10'u, Rus Ortodokslar'ın % 30'u, Suudi Arabistanlı Müslümanlar'ın % 17'si, İsraili Yahudiler'in % 10'u, Güney Koreli Budistler'in % 34'ü, aile veya arkadaş baskısının motivasyon kaynağı olduğunu söyler.¹²

9. Deneklere, günlük işlerini, dinî ve din-dışı etkinlikler olarak ayırıp ayırmadıkları sorulduğunda,

Suudi Arabistanlılar'ın % 61'i, Hindistanlılar'ın % 54'ü, evet derken; Ruslar'ın % 77'si, Amerikalılar'ın % 76'sı, hayır demişlerdir. Ayrıca bu soruya, İsraili Müslümanlar'ın % 66'sı, Suudi Arabistanlı Müslümanlar'ın % 60'ı, Hindistandaki Hindular'ın % 57'si evet dediği halde; Amerika'daki Katolikler'in % 82'si, Protestanların % 80'i, İsrail'deki Yahudiler'in % 81'i hayır cevabını verirler.¹³

10. Dini organizasyonlara bağlıta bulunup bulunmadıkları sorusuna,

Hindistanlılar'ın % 86'sı ve Amerikalılar'ın % 85'i evet diyerek en yüksek oranı oluştururken; İsraililer'in % 46'sı ve Suudi Arabistanlılar'ın % 43'ü hayır demiştir. Hindistan'daki Müslümanlar'ın % 93'ü, Hindular'ın ise % 82'si, Amerikalı Evanjelistler'in % 89'u, Katolikler'in % 86'sı, Güney Koreli Hıristiyanlar'ın % 77'si, Budistler'in, % 38'i evet derken; Güney Koreli Budistler'in % 48'i, İsrail'deki Yahudiler'in % 47'si ve Suudi Arabistanlı Müslümanlar'ın % 43'ü hayır demiştir.¹⁴

11. Deneklere, diğer din mensuplarını, kendi din mensuplarıyla eşit sayıp saymadıkları sorulduğunda,

Amerikalılar % 90, Hindistanlılar ve Perulular % 81 ile evet eşit sayarım kategorisinde en yüksek oranı oluşturur. Ancak Suudi Arabistanlıların % 72'si, Güney Korelilerin % 42'si ve İsraililerin % 22'si, eşit saymadıklarını belirtir. Bu soruya, Hindistanlı Müslümanlar'ın % 84'ü, İsraili Müslümanlar'ın % 73'ü, Suudi Arabistanlı Müslümanlar'ın % 29'u evet der. Amerikalı Katolikler'in % 95'i, Protestanlar'ın % 92'si, Evanjelistler'in % 83'ü, Rus Ortodokslar'ın % 65'i evet derken; Güney Koreli Hıristiyanlar'ın % 56'sı hayır şeklinde cevap verir.¹⁵

12. Çocuklarının, başka dinden olan kişilerle, evlenmesini uygun görüp görmedikleri şeklindeki soruya,

Amerikalılar'ın % 78'i, Perulular'ın % 72'si 'evet' derken; Suudi Arabistanlılar'ın % 68'i, İsraililer'in % 67'si ve Hindistanlılar'ın % 64'ü 'hayır uygun görmüyorum' der. Güney Kore'deki (% 82), Amerika'daki Evanjelist Hıristiyanlar (% 29) ve Rusya'daki Ortodoks Hıristiyanlar hariç -ki bu gruplar, bu tür evliliği uygun görmemekteler, genel olarak Hıristiyanlar'ın bu tür bir evliliğe olumlu baktıkları dikkat çekerken; Müslüman, Hindu ve Yahudiler'in hemen hemen 2/3'ü bu tür bir evliliğe sıcak bakmadıklarını belirtirler.¹⁶

⁹ 36-41. sayfalar.

¹⁰ 41-43. sayfalar.

¹¹ 46-47. sayfalar.

¹² 49-51. sayfalar.

¹³ 52-53. sayfalar.

¹⁴ 56-57. sayfalar.

¹⁵ 57-58. sayfalar.

¹⁶ 59-60. sayfalar.

13. Dinlerinin emrettiği öğretileri yapmazlarsa, 'bu dünyada', 'öldükten sonra', 'hem bu dünyada hem de öldükten sonra cezalandırılacakları' ve 'hiçbir şey olmaz' şeklindeki cevaplardan birini seçmeleri istenilen deneklerden,

Hemen hemen diğer ülkelerden alınan cevabın üç katı olacak şekilde Hindistanlılar'ın % 53'ü, bu dünyada cezalandırılacağını dile getirirken; Perulular'ın % 24'ü ve Ruslar'ın % 23'ü öldükten sonra cezalandırılacağını söyler. Hem bu dünyada hem de öldükten sonra cezalandırılacağını söyleyen kategoride ise Suudi Arabistanlılar % 76 ve peşinden Perulular % 33'lük oranla ön sırada yer alırlar. Dini kategoride ise, Hindistanlı Müslümanlar hariç, Müslümanlar ve Hıristiyanlar, genel olarak hem bu dünyada hem de öldükten sonra; Hindular ise % 57 oranında bu dünyada cezalandırılacaklarını belirtirler; Yahudiler, % 40 ve Budistler de % 25 oranında hiçbir şey olmayacağını zikrederler.¹⁷

14. Peru, Rusya, Güney Kore ve Amerika'daki Hıristiyan deneklere, Kitab-ı Mukaddes'in kelime kelime doğru olup olmadığı sorulurken; İsraili Müslüman ve Yahudiler'e, Kitab-ı Mukaddes'in belli açılardan yoruma açık olup olmadığı sorulur.

Perulular'ın (Katolik) % 86'sı, Ruslar'ın (Ortodoks) % 83'ü, Güney Koreliler'in (Hıristiyan) % 90'ı ve Amerikalılar'ın (Katolik ve Protestan) % 70'i, Kitab-ı Mukaddes'in kelime doğruluğunu dile getirirken; İsraili Müslüman ve Yahudiler'in % 75'i, Kitab-ı Mukaddes'in belli açılardan yoruma açık olduğunu söyler.¹⁸

15. Evlerinin bir köşesinde, dini birtakım eşyalar ve etkinlikler için özel bir yerin ayrılmış sorulan deneklerden,

Hindular'ın % 83'ü ve Perulu Katolikler'in % 75'i evet derken; Amerikalı Katolikler'in % 71'i, Protestanlar'ın % 82'si ve Evanjelistler'in % 73'ü hayır diye belirtir. Müslümanlar'dan evet ve hayır diyen kişilerin oranı, hemen hemen bir birine yakındır. Ülke bazında hayır diyenlerin oranısında ise Amerika (% 75) ve Rusya (% 63) ilk sırayı alır.¹⁹

16. Dinin, karışıklık, huzursuzluk ve kargaşa kaynaklarından biri olup olmadığı sorulan kişilerden,

Amerikalı ve İsraililer'in % 38'i ile Hindistanlılar'ın % 37'si, dinin kargaşa ve huzursuzluk kaynaklarından biri olduğunu belirterek bu kategorideki en yüksek oranı oluştururlarken; Suudi Arabistanlılar'ın % 99'u, Perulular'ın da % 81, dinin kargaşa sebebi olmadığını söyler. Amerikalı Katolikler'in % 35'i, Protestanlar'ın % 44'ü, Evanjelistler'in % 36'si;

Hindular'ın % 40'i; Budistler'in % 13'ü, dini kargaşa, huzursuzluk kaynaklarından biri olduğunu dile getirirken; İsrail'deki Müslümanlar'ın % 7'si, buna karşın İsraili Yahudiler'in % 46'sı dini, kargaşa kaynağı olarak görürler.²⁰

17. Ülkelerindeki şiddetin sebebinin, din mi yoksa politika mı olduğu sorulan deneklerden,

Hindistanlılar'ın % 22, İsraililer'in % 21 ve Amerikalılar'ın % 19'u, şiddetin kaynağını din olarak gösterirken; Suudi Arabistanlılar'ın % 96'sı, Perulular'ın % 79'u, Hindistanlılar'ın % 69'u politik sebepleri dile getirirler. Din bazında ise Amerikalı Hıristiyanlar'ın % 60'a; Hindistan ve İsrail'deki Müslümanlar'ın da % 80'e yakını, politik sebepleri şiddetin kaynağı sayarken; Yahudiler'in % 56'sı, Hindular'ın % 67'si ve Budistler'in % 35'i politikayı şiddetin kaynağı olarak görür.²¹

18. Daha fazla dindar bir topluluk olmanın, ülkelere yararlı mı yoksa zararlı mı olacağı sorulan deneklerden,

Suudi Arabistanlılar'ın % 91'i, Perulular'ın % 83'ü ve Amerikalılar'ın % 82'si, daha fazla dindarlığın, ülkenin yararına olduğunu söylerken; Hindistanlılar'ın % 35'i, İsraililer'in % 27'si ve Güney Koreliler'in % 25'i bunun zararlı olduğunu dile getirir. Din bazında ise, Amerikalı Hıristiyanlar'dan Evanjelistler'in % 92'si, Protestanlar'ın % 76'sı ve Katolikler'in % 79'u; Suudi Arabistan'daki Müslümanlar'ın % 92'si, İsrail'deki Müslümanlar'ın ise % 89'u; Hindular'ın % 61'i; Yahudiler'in % 51'i ve Budistler'in % 39'u, daha fazla dindarlığın, ülkenin menfaatine olduğunu söylemelerine rağmen; Budistler'in ve Hindistan'daki Müslümanlar'ın % 40'i, İsraili Yahudiler'in % 31'i, daha fazla dindarlığın, ülkelere zarar vereceğini belirtir.²²

19. Vekiller de dahil olmak üzere, üst düzey devlet memurlarının inançları ve değerlerinin, kendileri için önemli olup olmadığı sorulan deneklerden,

Suudi Arabistanlılar'ın % 89'u ve Amerikalılar'ın % 78'i, bu kişilerin inançlarının, kendileri için önemli olduğunu belirtirken; Ruslar'ın % 50'si bunun önemsiz olduğunu dile getirir. Din bazında, Amerikalı Hıristiyanlar'dan Evanjelistler'in % 94'ü, Katolikler'in % 72'si Protestanlar'ın % 68'i; Suudi Arabistanlı Müslümanlar'ın % 90'ı, İsraili Müslümanlar'ın % 83'ü; Yahudiler'in % 58'i; Hindular'ın % 62'si ve Budistler'in % 49'u, bu kişilerin inançlarının, toplum olarak kendileri için önemli olduğunu söyler.²³

20. Dini fundamentalizmin yararlı olup olmadığı;

¹⁷ 62-65. sayfalar.

¹⁸ 65-66. sayfalar.

¹⁹ 67-68. sayfalar.

²⁰ 68-70. sayfalar.

²¹ 70-71. sayfalar.

²² 72-74. sayfalar.

²³ 74-76. sayfalar.

ekonomik refahın, insanları hayatın maddi boyutuna yöneltmesinin, dinî yaşama katkı sağlayıp sağlamadığı ve fakirliğin, insanların dine vakit ayıramamalarına sebep olup olmadığı sorulan deneklerden,

Suudi Arabistanlılar'ın % 88'i, İsraililer'in ve Ruslar'ın % 65'i, genel anlamda dinî fundamentalizmin, zararlı olduğunu zikrederken; Amerikalılar'ın sadece % 26'sı bunun zararlı olduğunu söyler. Ayrıca İsraili Yahudiler'in % 72'si, Hindistanlı Müslümanlar'ın % 70'i, Hindular'ın % 46'sı, Budistler'in % 21'i, dinî fundamentalizmin zararından bahsederken; Amerikalı Evanjelistler'in sadece % 17'si bunun zararlı olacağını dile getirir.

Ekonomik refahın, dinî yaşama katkısının olumlu olup olmadığı konusunda, Ruslar'ın % 77'si, Hindistanlılar'ın % 61'i ve İsraililer'in % 40'i, bunun yararlı olduğuna işaret ederken; Perulular'ın % 64'ü ve Suudi Arabistanlılar'ın % 55'i ekonomik refahın, zararlı olduğunu söyler.

Fakirliğin, insanların dine vakit ayırmalarındaki etkisinin nasıl olduğu ile ilgili soruya da Hindistanlılar'ın % 46'sı, Güney Koreliler'in ve Suudi Arabistanlılar'ın da % 24'ü, fakirliğin, olumlu etkisinden bahsederken; Suudi Arabistanlılar'ın % 56'sı, Ruslar'ın % 54'ü ve Amerikalılar'ın % 41'i, bunun olumsuz etkisinden söz eder.²⁴

Aşağıdaki sorudan itibaren sorular, sadece seçilen ülkenin deneklerine yöneltilmiş ve onların istatistikleri verilmiştir.

21. Bir gurularının (mürşit veya dinî lider) olup olmadığı eğer varsa bu kişiyle ne kadar sıklıkta görüştükleri sorulan Hindistanlılar'dan,

Hindular'ın % 48'i, Müslümanlar'ın da % 68'i bir guruya sahip olmadığını belirtir. Gurusu olan Hindular'ın % 11'i günlük, % 15'i ise hemen hemen hiç; Müslümanlar'ın da % 8'i günlük, % 4'ü de hemen hemen hiç görüşmediğini söyler.²⁵

22. Dini eğitimde hangi unsurun daha öne çıktığı sorusuna Hindistanlı deneklerden,

Hindular'ın % 20'si Kutsal Kitaplar, % 18'i ibadet, % 16'sı dini gelenek ve bayramları özümseme, % 10'u Kutsal Kitaplardan bölümler ezberleme derken; Müslümanlar'ın % 31'i Kutsal Kitap, % 21'i Kutsal Kitaplardan bölümler ezberleme, % 12'si ibadet ve % 11'i dinî gelenek ve bayramların özümsemesi diye söyler.²⁶

23. Kişisel olarak hangi Kutsal Kitabın önemli olduğu sorulan Hindistanlı deneklerden,

Hindular'ın % 56'sı Bhagavad Gita, % 29'u

Ramayan, % 8'i hiçbirini derken; Müslümanlar'ın % 100'ü Kur'an diye karşılık verir.²⁷

24. Kutsal Kitabı hangi dilde okudukları sorulan Hindistanlılar'dan,

Hindular'ın % 91'i Hintçe, % 9'u Sanskritçe ve % 1'i Urduca diye cevap verir; Müslümanlar'ın % 61'i Arapça, % 32'si Urduca, % 6'sı Hintçe ve % 1'i Sanskritçe demektir.²⁸

25. Ne kadar sıklıkla Kutsal Kitabı okudukları sorulan Hindistanlılar'dan,

Hindular'ın % 59'u her gün, % 11'i haftanın veya ayın belli günleri, % 8'i hemen hemen hiç derken; Müslümanlar'ın % 82'si her gün, % 11'i haftanın veya ayın belli günleri, % 1'i ise hemen hemen hiç diye cevap verir.²⁹

26. 'Hükümetiniz, sizin dininizi benimseyip ona göre kurallar koysa, bunu ne ölçüde desteklersiniz' diye sorulan Hindistanlılar'dan,

Hindular'ın % 63'ü, Müslümanlar'ın da % 71'i bunu desteklediğini söylerken; Hindular'ın % 33'ü, Müslümanlar'ın da % 27'si buna karşı çıkmaktadır.³⁰

27. Dinî grubunuzun, hükümetin mi yoksa diğer din mensuplarının mı elinden ıstırap çektiği sorulan Hindistanlılar'dan,

Hindular'ın % 30'u, Müslümanlar'ın da % 45'i hükümetten derken; Hindular'ın % 27'si, Müslümanlar'ın da % 30'u diğer din mensuplarından ıstırap çektiklerini belirtir.³¹

28. Tanrının var olup olmadığı; İsrail'in, Yahudiler'e Tanrı tarafından vaat edilmiş olup olmadığı ve Mesih'in gelip gelmeyeceğine yönelik inançları sorulan İsraili deneklerden,

Yahudiler'in % 77'si, Tanrı vardır, % 20'si de bu konuda şüphesinin olduğunu söylerken; İsrail'deki Müslümanlar'ın % 98'i Tanrı vardır, % 2'si ise bu konuda şüphe içinde olduğunu belirtir.

Yahudiler'in % 73'ü, İsrail'in Tanrı tarafından Yahudiler'e verildiğine, % 21'i ise bunun şüpheli olduğuna inanırken; Müslümanlar'ın % 43'ü bu toprakların, Tanrı tarafından İsrail'e verildiğine, % 39'u ise böyle bir anlayışa sahip olmadığını dile getirir.

Yahudiler'in % 41'i, Mesih'in geleceğini, % 50'si ise bu konuda şüphesinin olduğunu dile getirirken; Müslümanlar'ın % 45'i Mesih'in geleceğine inandığını, % 37'si de bununla ilgili şüphesinin

27 83. sayfa.

28 83. sayfa.

29 84. sayfa.

30 85. sayfa.

31 85. sayfa.

24 76-81. sayfalar.

25 82. sayfa.

26 83. sayfa.

olduğunu açıklar.³²

29. Dindar bir Yahudi olmanın, kişiyi daha ahlaklı kılmadığı sorulan İsraili deneklerden,

*Yahudiler'in % 55'i, Müslümanlar'ın ise % 74'ü, evet, dindar bir Yahudi olmak, kişiyi daha ahlaklı yapar derken; Yahudiler'in % 43'ü, Müslümanlar'ın % 24'ü hayır buna katılmıyorum der.*³³

30. Yahudilik'in, Ortadoğu'da barışı teşvik edip etmediği sorulan İsraililerden,

*Yahudiler'in % 31'i, Müslümanlar'ın ise % 73'ü evet, Yahudilik, Ortadoğu'da barışı teşvik eder diye cevap verirken; Yahudiler'in % 36'sı, Müslümanlar'ın da % 24'ü bunun aksi görüş beyan eder.*³⁴

31. Yahudilik'in tatbik edilebilmesi için, Kudüs'ün Yahudiler'in kontrolünde olmasının önemli olup olmadığı sorulan İsraililerden,

*Yahudiler'in % 88'i, Müslümanlar'ın da % 44'ü bu sorunun cevaplarındaki, çok önemli ve önemli şıklarını seçmişken; Yahudiler'in % 10'u, Müslümanlar'ın da % 38'i, bunun önemli olmadığını belirtir.*³⁵

32. İsrail Devleti'nin tüm dinleri eşit şekilde desteklemesi anlayışına katılıp katılmadıkları sorulan İsraili deneklerden,

*Yahudiler'in % 68'i, Müslümanlar'ın da % 92'si, evet, İsrail Devleti, tüm dinleri eşit şekilde desteklemelidir diye yanıtlarken; Yahudiler'in % 30'u, Müslümanlar'ın da % 7'si hayır diye cevap verir.*³⁶

33. Katolik Kilisesi'nin azizlerinin, dinî bayramların, Bakire Meryem figürünün bireysel hayatınıza; papazların ve rahibelerin de toplumsal hayata katkılarının ne derece önemli olduğu sorulan Katolik Perulular'dan,

Perulular'ın, 'çok önemli' ve 'önemlidir' cevapları beraber düşünüldüğünde, % 90'a yakını, Katolik Kilisesi'nin azizlerine önem atfederken; % 9'u bunun önemli olmadığını söyler.

Dinî bayramlarla ilgili olarak, Perulular'ın % 84'ü dini bayramları önemli görürken; % 14'ü bunun önemsiz olduğunu belirtir.

Perulular'ın % 71, Bakire Meryem figürünü çok önemli, % 26'sı da önemli görürken; sadece % 3'ü bunun önemsizliğinden bahseder.

Perulular'ın % 71'i, baş papaz ve diğer papazların, topluma katkılarının önemli olduğunu belirtirken; % 28'i bunun önemli olmadığını söyler.

Rahibelerin topluma katkısı hakkında da,

*Perulular'ın % 65'i olumlu yanıt verirken; % 31'i bunun önemsizliğini dile getirir.*³⁷

34. Azizleri nasıl yücelttikleri sorulan Perulu deneklerden,

*Azizlere dua ederim diyenlerin oranı, % 44; onların resimlerine sahip olduğunu söyleyenlerin oranı ise % 34'tür.*³⁸

35. Bir Katolik olarak, Evanjelik Hıristiyanlar'a bakışlarının nasıl olduğu sorulan Perulular'dan,

*% 70'e yakın Perulu, Evanjelik Hıristiyanlar'a olumlu baktıklarını söylerken; % 16'sı onları tasvip etmediğini söyler.*³⁹

36. 'Bir Ortodoks olarak, Ortodoksluk'un, Rus Uyarlığına en önemli katkısı ne olmuştur?' diye sorulan Ruslar'dan,

*% 29'u, Ortodoksluk'un, buhran zamanlarında manevî desteğinin; % 24'ü, Rus kültürünü zenginleştirdiğinin; % 20'si ise Rus Devleti ile bin yıla yakın bir ilişkisi olmasının, kendileri için önemli olduğunu söylemiştir.*⁴⁰

37. Rus Devleti'nin, Sovyet Rusya döneminde, kendi ve diğer ülke vatandaşlarına yaptığı kötülüklerden dolayı özür dilemesinin önemli olup olmadığı sorulan Rus deneklerin,

*% 68'i, Rus Devleti'nin özür dilemesinin önemli olduğunu söylerken; % 23'ü bunun önemli olmadığını belirtir.*⁴¹

38. 'Size göre, Rus Ortodoks Kilisesi'nin yapması gereken en öncelikli iş nedir?' sorusuna,

*Ruslar'ın, % 37'si Ortodoks Kilisesi'nin en önemli işlerinin başında, kilise, cami, sinagog gibi yerleri bina etme ve restore yapma derken; % 24'ü sosyal hizmetleri artırmasının önemli olduğunu belirtir. Ayrıca % 17 oranındaki kişiler de dinî eğitim sağlamanın önemli olduğunu dile getirir.*⁴²

39. 'Suç oranının yükselmesinin en önemli sebebi nedir?' sorusuna,

Ruslar'ın, % 22'si iş hayatında ve devlette yapılan yolsuzluklar, % 18'i değerlerin öğretilmemesi, % 17'si diğer ülkelerden Rusya'ya sokulan uyuşturucu maddeler, % 13'ü alkol, % 11'i 1991'den sonraki ekonomik sıkıntı, % 9'u manevî değerlerin ve ahlakî hareketlerin okullarda öğretilmemesi, % 5'i de Komünizm yönetiminde dinî enstitülerin yıkılması ve Sovyet Rusya dönemindeki hükümetin için-

32 86. sayfa.

33 87. sayfa.

34 87. sayfa.

35 87. sayfa.

36 88. sayfa.

37 89. sayfa.

38 89. sayfa.

39 89. sayfa.

40 90. sayfa.

41 90. sayfa.

42 91. sayfa.

deki çalma alışkanlığı der.⁴³

40. Dini grupların, Rusya'da faaliyet yapabilmesine olanak veren 1997'deki yasa ile ilgili ne kadar bilgilerinin olduğu sorusuna,

*Rus deneklerin, % 35'i bilgilerinin olduğunu bildirirken; % 61'i bu konuda pek bilgilerinin olmadığını zikreder.*⁴⁴

41. 'Lenin'in anıtmezarı ile ilgili tutumlardan hangisi sizin görüşünüzü tanımlar?' sorusuna,

*Ruslar'ın, % 40'ı Lenin'in anıtmezarının, Ortodoks Kilisesi'ne bir hakaret olduğunu söyleyip onun bedeninin gömülmesini fakat anıtmezarın, Sovyet tarihini hatırlatması için açık tutulmasının gerektiğini söylerken; % 19'u Lenin'in mezarının, tarihi bir değerinin bulunup millî gurur kaynaklarından biri olduğunu ifade eder. Bunlara ek olarak Ruslar'ın % 10'u da Lenin'in mezarının, Rus tarihinin en kötü zamanlarından birini hatırlattığını dolayısıyla onun bedeninin gömülüp anıtmezarın kapatılmasının gerektiğini dile getirir.*⁴⁵

42. 'Rus hükümetinin, dinî etkinliklerin Rusya'da yapılabilmesi için yapması gereken en önemli sorumluluğu nedir?' şeklindeki soruya,

*Ruslar'ın % 30'u tüm vatandaşlara, dini özgürlüğü sağlamanın, % 23'ü diğer dinî gruplara nazaran Rus Ortodoks Kilisesi'ni koruyup desteklemenin, % 19'u vergi mükelleflerini, dinî gruplara katkıda bulunmaya teşvik etmenin, Rus hükümetinin yapması gereken en önemli sorumluluğu olarak görür.*⁴⁶

43. Yirmi yıl içinde, Rusya'nın şu andaki durumdan daha fazla dindar olup olmayacağı hakkında ne düşündükleri sorulan Ruslar'ın,

*% 42'si, Rusya, yirmi yıl içinde daha fazla dindar olacaktır derken; % 15'i, aksi görüşü dile getirir.*⁴⁷

44. Ramazan'da ne kadar sıklıkta oruç tuttıkları sorulan Suudi Arabistanlı deneklerin,

*% 84'ü her gün, % 9'u da haftada birkaç kez der.*⁴⁸

45. 'Hiç Hacc'a gittiniz mi?' şeklindeki soruya Suudi Arabistanlılar'ın,

*% 70'i evet, % 20'si de hayır derken; % 10'u da emin olmadığını söyler.*⁴⁹

46. Azizlere yani evliyalara ne kadar inandıkları sorulan Arabistanlılar'ın,

*% 84'ü çok kesin bir şekilde inandığını söylerken; % 14'ü tam kesin olmasa da inandığını belirtir.*⁵⁰

47. Çok evlilik (polygami), kadınların peçe ile örtünmesi, kadınların baş örtüsü takmaları, devlet okullarında İslamî kurumların, İslam'ın daha iyi anlaşılması için çalışması ve yine Arabistan'daki devlet okullarında, dini azınlıkların, kendi dinlerinin daha iyi anlaşılması için çalışmasını destekleyip desteklemedikleri sorulan Arabistanlılar'ın,

*% 71'i polygamiyi desteklerken; % 29'u buna karşı olduğunu söyler. Suudlu deneklerin, % 80'i kadınların peçe takmalarını desteklediklerini, % 21'i karşı olduğunu belirtir. Devlet okullarda eğitim konusunda ise Arabistanlılar'ın % 74'ü İslamî organizasyonların bu tür bir etkinlikte bulunmalarını desteklerken; % 26'sı buna karşı görüş sunar. Yabancıların, Arabistan'daki devlet okullarında böyle bir çalışma içinde olmalarına ise deneklerin, % 25 olumlu yanıt verirken; % 75'i karşı olduğunu dile getirir.*⁵¹

48. "'Cihat nedir?' şeklindeki bir sorunun şıklarında sunulan 'İslam'ı ve Müslümanlar'ı askeri yönden korumak', 'şiddet uygulamadan ve diplomatik yönden İslam'ı ve Müslümanlar'ı korumak' ve 'ahlakî saflık için kişisel gayret' biçiminde verilen cevaplardan hangisini meşru ve hangisini gayri meşru görüş hangisinde de tarafsız kaldıkları" sorusuna, Arabistanlı deneklerin,

*Askeri yönden İslam'ı ve Müslümanlar'ı korumayı % 35'i meşru olarak görüp, % 43'ü de meşru görmeyen; % 21'i tarafsız olduğunu belirtir. Şiddet kullanmadan diplomatik yönden bir korumayı ise, Arabistanlılar'ın % 34'ü meşru kabul edip % 36'sı meşru saymazken; % 29'u da tarafsız kalır. Ayrıca Arabistanlılar'ın % 37'si, cihadı, ahlakî safiyet için kişisel gayret şeklinde anlayıp % 36'sı buna karşı iken; % 26'sı tarafsız olduğunu beyan eder.*⁵²

49. 'Size göre aşağıda verilen gruplardan hangisine şiddeti içeren bir cihat yöntemi seçmek doğrudur?' sorusuna, Arabistanlılar'ın,

*% 1'i Müslüman olmayanlara, % 1'i Müslümanları eleştiren Müslüman olmayan kişilere, % 1'i Müslümanlar'ı destekleyen gayri Müslimlere, % 1'i Müslümanları eleştiren Müslümanlara, % 1'i Müslüman azınlıkların özgürce dinlerini yaşadığı ülkelere, % 0'ı Müslümanların çoğunlukta olduğu diğer ülkelere ve % 95'i de bu sayılanların hiçbirine cevabını verir.*⁵³

50. 'Şu an bulunduğunuz dinî guruba, sonradan

43 91. sayfa.

44 91. sayfa.

45 92. sayfa.

46 92. sayfa.

47 93. sayfa.

48 94. sayfa.

49 94. sayfa.

50 94. sayfa.

51 95. sayfa.

52 96. sayfa.

53 96. sayfa.

mı geçtiniz yani din mi değiştirdiniz yoksa önceden de bu grubun içinde miydiniz?' şeklindeki bir soruya Güney Koreli deneklerin,

*Hıristiyan olan Güney Koreliler'in % 70'i, Budistler'in de % 48'i her zaman bu grubun içindeydim derken; şu an Hıristiyan olan Güney Koreli denekler'in % 21'i, Budistler'in de % 13'ü sonradan bu dinleri seçtiğini belirtir.*⁵⁴

51. Din değiştirmeden önce hangi dine bağlı olduğu sorulan Güney Koreliler'in,

*% 24'ü önceden Hıristiyan, % 3'ü Taoist, % 13'ü Konfüçyüs, % 29'u her hangi bir dine bağlı olmadığını belirtir.*⁵⁵

52. 'Bir kişinin aynı anda hem Hıristiyan hem de Budist olabileceğine inanıyor musunuz?' sorusuna,

*Güney Koreli Hıristiyanlar'ın % 8'i, Budistler'in ise % 15'i evet, bir kişi aynı anda hem Hıristiyan hem de Budist olabilir derken; Koreli Hıristiyanlar'ın % 84'ü, Budistler'in de % 64'ü hayır diye cevap verir. Bunlara ek olarak Hıristiyan Güney Koreliler'in % 9'u, Budistler'in de % 21'i emin olmadığını belirtir.*⁵⁶

53. 'Aşağıda sayılan Kutsal Kitaplar'dan hangisi sana göre önemlidir?' diye sorulan Güney Koreliler'in,

*Koreli Hıristiyanlar'ın % 1'i, Budistler'in de % 64'ü, Budist Sutralar'ı; Hıristiyanlar'ın % 0'i, Budistler'in % 2'si, Kur'an; Hıristiyanlar'ın % 51'i, Budistler'in % 5'i, Yeni Ahit (İncil); Hıristiyanlar'ın % 20'si, Budistler'in de % 0'i, İbranice Kitabı Mukaddes olarak dile getirir.*⁵⁷

54. Kutsal Kitabı, okurken veya dinlerken hangi dili kullandığı sorulan Güney Koreli deneklerin,

*Hıristiyan Güney Koreliler'in % 78'i, Budistler'in de % 82'si, Korece; Hıristiyanlar'ın % 20'si, Güney Koreliler'in de % 8'i İngilizce diye cevap verir.*⁵⁸

55. 'Gelirinizin yüzde kaçını dinî grubunuzu desteklemek için bağış olarak veriyorsunuz?' biçimindeki bir soruya,

*Güney Koreli Hıristiyanlar'ın % 69'u, Budistler'in de % 37'si, gelirlerinin, yüzde yirmi beşe kadarını; Hıristiyanlar'ın % 8'i, Budistler'in de % 4'ü, yüzde yirmi altı ile yüzde ellisini, dini gruplarını desteklemek için bağış olarak verdiğini söyler.*⁵⁹

56. Kuzey ve Güney Kore'nin birleşmesinde, Koreliler'in dini yaşamlarının ve dinlerinin, önemli

olup olmadığı sorulan Güney Koreli deneklerin,

*Hıristiyan Güney Koreliler'in % 78'i, Budistler'in de % 34'ü, dinin bu birleşmede önemli olduğunu söylerken; Hıristiyanlar'ın % 15'i, Budistler'in de % 39'u bunun önemli olmadığını dile getirir.*⁶⁰

57. 'Son 20 yıl içinde Hıristiyanlık'ın, Kore'de yayılması ile ilgili görüşünüz nedir?' diye sorulan Güney Koreliler'in,

*Hıristiyan Güney Koreliler'in % 79'u, Budistler'in de % 20'si, bunu olumlu olarak karşılarken; % Hıristiyanlar'ın % 7'si, Budistler'in de % 44'ü, buna karşı olumsuz görüş belirtmiştir.*⁶¹

Anketin genel sonucuna bakıldığında,

1. İnsanlar için -kişisel amaç olarak- dinin, politikadan çok daha önemli olduğu,

2. Dinî liderlerin, dini öğrenmek için olmazsa olmaz kaynaklardan biri olmadığı,

3. Deneklerin çoğu, doğruya giden yolların birden çok olabileceğinden söz edip başka dinden kişilerin, kendileriyle eşitliğinden bahsetmesi,

4. Ankete katılan toplulukların çoğu, dini, kendi ülkelerindeki şiddet, kargaşa ve karışıklığın sebebi olarak görmemeleri, gibi başlıkların, yeni ve not edilmeye değer olduğu dile getirilmektedir. Bunlara ek olarak dinin, kültür içinde değişik rolünün olduğundan, zor zamanlardaki güçlendirici fonksiyonundan, hayatın devamında ahlaki bir çatı oluşturduğundan ve yaşamı anlamlandırmaya olan geniş katkısından bahsedilmektedir.⁶²

Değerlendirme

Anketteki sorular ve bunlara verilen cevaplar, kısaca şöyle değerlendirilebilir:

-Ankete, şu anki ekonomik durum ve gündelik hayata ilgili bir takım sorularla başlanması, kapital ve ekonominin önem kazanmasıyla beraber, insanların, dine bakışını ortaya koyma çabası olarak görülebilir. Anket sonuçlarında görüldüğü üzere, deneklerin büyük çoğunluğu, geçmiş yıllara göre durumlarının daha iyi olduğunu dile getirirler.

'Din ve kurtuluş' bağlamında sorulmuş olan dördüncü soruya verilen cevaplar, globalleşen dünyada, pluralizmin (dinsel çoğulculuk) daha etkin olmaya başladığına bir göstergedir. Suudi Arabistan'daki Müslümanlar'ın %80'inin, 'sadece İslam'ın kurtuluşa götüreceği' anlayışında, Kur'an ve hadisler bağlamında oluşmuş olan 'Allah katında tek geçerli dinin İslam' olduğu şeklindeki düşüncenin etkinliği görülmektedir.

54 97. sayfa.

55 97. sayfa.

56 97. sayfa.

57 98. sayfa.

58 99. sayfa.

59 99. sayfa.

60 100. sayfa.

61 100. sayfa.

62 6. sayfa.

-Özellikle dinî eğitim ve öğretim ile ilgili olarak, okur-yazarlık, ekonomik durum ve aydınlanma felsefi gibi unsurların etkisiyle, insanların, 'din ancak dinî liderden öğrenilir' şeklindeki bir anlayışın ötesine geçip kendilerinin de dini, araştırarak veya yakın çevreden sorarak öğrenebilecekleri düşüncesinin oluşmaya başladığı söylenilebilir.

-'Din ve cezalandırma' ile ilgili soruya verilen cevaplarda, deneklerin, bağlı oldukları dinin temel öğretilerinin etkileri, görülebilmektedir. *Karma*⁶³, *ruh göçünü* ve *Kast sistemini* temel dinî doktrin olarak kabul eden Hinduların % 57'sinin, 'bu dünyada cezalandırılacaklarını' söylemeleri, din ve dünya görüşünün anlaşılması açısından güzel bir örnektir.

-Anketteki, on altı ile yirmi arasındaki sorularla, son zamanlarda dünya gündemini sıkça meşgul etmeye başlayan, din-siddet-politika üçgenine bir bakış aralanmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda, zikredilen din mensuplarının çoğunluğunun, 'dini, kargaşa ve huzursuzluğun sebebi olarak görmeyip; politik nedenleri, ülkelerindeki kargaşanın nedeni' olarak göstermesi, ilgi çekici bir sonuçtur. Aynı zamanda 'daha fazla dindarlığın, ülke yararına olup olmadığı' ile ilgili soruya verilen cevaplarda, çoğunluğun, 'bunun ülke yararına olacağını' söylemesi, anketin yapıldığı ülkelerdeki kişilerin, din-devlet ilişkisine bakışlarını ortaya koyması açısından önemlidir.

-Ankette genel anlamdaki sorulardan sonra, ülkelerin sosyo-kültürel yapısına uygun özel sorulara geçilmesi, anket tekniği açısından güzel bir metottur. Böylece diğer ülkelerle ilgili olmayan sorular, sadece seçilmiş ülkenin deneklerine yönlendirilmektedir. Özellikle İsraili Müslüman ve Yahudi deneklere sorulan sorular, Filistin-İsrail anlaşmazlığının temel dinamiklerinin anlaşılmasında

önemli bilgiler vermektedir.

-Son zamanlarda George W. Bush ve Irak'ın işgaliyle tekrar tartışma konusu olmaya başlayan Evanjelik kilisesi ve inançları, onların, ankette Protestanlık'ın ana bünyesinden ayrı olarak işlenmesinde etkin olmaktadır.

-Anketteki, bir zamanların süper güçlerinden biri olan Rusya ve onunla ilgili sorulara verilen cevaplar, yıllarca dini, baskı altında tutup onun gelişmesine engel olan komünizmin altında yaşamış Rus halkının, dine bakışı hakkında çarpıcı bilgiler içermektedir.

-Suudi Arabistanlılar'a yöneltilen çok evlilik (polygami), peçe, baş örtüsü, İslamî kurumlar ve dini azınlıklar ile ilgili sorular, günümüz Batı toplumunda İslam denilince akla ilk olarak neyin çağrıştığı ve Suudi Arabistan'daki Müslümanların, bu konularla ilgili görüşlerinin anlaşılması açısından önemlidir.

-11 Eylül sonrasında Batılı toplumlar tarafından sıkça dile getirilmeye başlanan 'İslam'ın, cihat kanalıyla şiddet içeren terörizmi desteklediği' şeklindeki anlayışın, doğruluk payının olmadığı, Suudi Arabistanlılar'ın verdiği %95'lik bir oranla (49. soru) ortaya çıkmaktadır.

-Son zamanlarda Hıristiyan misyonerlerin Uzak Doğu'daki misyon alanlarından biri olan Güney Kore'deki deneklere sorulan soruların cevaplarında, misyonerlerce yapılan çalışmaların sonuçları görülebilmektedir.

Anketi yürütenlerin dediği gibi, bu çalışma, küreselleşen dünya içinde insanların, birbirlerini tanıyıp anlaşmaları ve beraberce yaşayabilmeleri için ortak bir zeminin tespit edilmesinde önemli bir adımdır. Bu tür çabalar, karşılıklı algılama ve diyalog için önemli katkı sağlayacaktır.

⁶³ Karma: Hinduizmin temel öğretilerinden biri olan Karma doktrini, acımasızca işleyen bir ahlak kuralı olarak değerlendirilir. Karma kısaca 'ne yaparsan karşılığını görürsün' anlayışına yönelik evrensel bir sistemdir. Çünkü Hinduizme göre, insan, sonu olmayan bir tenasuh zinciri içerisinde gidip gelmektedir. Buna göre ölüm, bir korku vasıtası ve bir yokluk değil, bir halden diğerine geçiştir. (Geniş bilgi için bkz.: Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara, 1998, s. 213; Eric J. Sharpe, *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, (Çev. Ahmet Güç), Bursa, 2000, s. 34-37).